

Motion till riksdagen 2021/22:4031

av Ulf Kristersson m.fl. (M)

Så får vi ordning på Sverige – Brottsbekämpning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om dubbla straff för gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en möjlighet till visitationszoner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt införa vistelseförbud som en särskild och egen påföljd och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara straffbart att vara med i ett kriminellt gäng och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisen ska få kraftigt förstärkta möjligheter till avlyssning och övervakning och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla relevanta myndigheter ska delta aktivt i det brottsbekämpande arbetet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler LVU-omhändertaganden för att hindra att barn fostras in i kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvisning som utgångspunkt ska ske av alla utländska medborgare som begår brott på fängelsenivå, enligt EKMR-minimum, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler gängmedlemmar ska utvisas från Sverige oavsett om de dömts för brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett system med anonyma vittnen ska införas och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslagta egendom från gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frihetsberöva aktiva gängmedlemmar och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffmyndighetsåldern bör sänkas och innehållet i påföljderna för lagöverträdare under 18 år bör ses över och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mängdrabatten i dess nuvarande form bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt helt slopa straffrabatten för unga 18–21 år och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffskalorna i brottsbalken, i synnerhet avseende våldsbrott och sexualbrott, ska ses över i skärpande riktning och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förvaringsstraff för samhällsfarliga brottslingar bör införas och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att ungdomsfängelse ska införas för personer mellan 15–18 år som dömts för allvarliga våldsbrott eller andra grova brott och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka gränsen för häktning av unga och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa utökade möjligheter till husrannsakan och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straff för den som hanterar sprängmedel och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa straff för narkotikaförsäljning och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka polisens kapacitet på kort och lång sikt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en satsning på Polismyndigheten för att återrekrytera poliser och för att anställa administrativt stöd till polisen och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att göra polisycket mer attraktivt och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler poliser ska arbeta i yttre tjänst och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ordningsvakter och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisens verksamhet ytterligare ska renodlas och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för nolltolerans mot brott och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka polisens tekniska utredningskapacitet och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka styrningen av Polismyndigheten och tillkännager detta för regeringen.

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den externa granskningen av Polismyndigheten bör stärkas och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisens uppdrag tydligt bör definieras vad gäller både brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas ett tydligt ansvar för resultatredovisning och resultatuppföljning och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om respekt för polis och rättsväsen och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lokal brottsstatistik bör tillgängliggöras och följas upp på ett tydligare sätt och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bättre skydd av myndighetspersoners identitet och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förstärkning av hela rättsväsendet och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka domstolar och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa betydligt bättre förutsättningar för polisen att samla in och lagra biometriska uppgifter och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en enhet för unga inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta över ansvaret för verkställighet av sluten ungdomsvård från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beloppstaket för föräldrars skadeståndsansvar för sina barns brottslighet bör höjas till ett halvt prisbasbelopp och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att häktade bör behandlas snabbare genom att fängelsestraff ska kunna verkställas direkt och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka brottsofferperspektivet i svenskt rättsväsen och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket för brottsskadeersättning och tillkännager detta för regeringen.

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en total översyn av stöd till brottsoffer samt om att inrätta en koordinerande funktion från samhällets sida och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödet till brottsoffer bör vara likvärdigt över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkopplingen från polis till brottsoffer ska vara tydlig och noggrann och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över regelverket för förundersökningsbegränsning i syfte att få fler brott utredda och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ny och mer rättvis modell för straffmätning och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att presumtionen för fängelse vid återfall ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av de s.k. billighetsskälerna i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.
59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskärpning vid återfall och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rätten till självförsvar mot provocerade angrepp och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Brottslighetsutvecklingen i Sverige kan bara beskrivas som extrem. På relativt kort tid har vi gått från ett av världens tryggaste samhällen, präglad av konsensus och låg konfliktnivå, till ett högkonfliktsamhälle. Detta utgör enligt vår analys för närvarande det allra allvarligaste samhällsproblem som politiken måste hantera.

Utvecklingen visar sig bland annat i ökande otrygghet i princip i alla delar av samhället. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) nationella trygghetsundersökning 2020 är den upplevda otryggheten i befolkningen större än vid något tidigare mät-tillfälle. En tredjedel av befolkningen drar sig för att gå ut på kvällen i sitt eget bostadsområde. Otryggheten är dessutom ojämnt fördelad, på så sätt att kvinnor känner sig ännu mer otrygga. Otryggheten hos människor är inte bara en känsla utan motsvaras också av en utveckling i verkligheten. Sedan 2014 har t.ex. den rapporterade utsattheten för sexualbrott tredubblats, medan utsattheten för ungdomsrån har mer än fördubblats.

Ett särskilt allvarligt problem, som enligt vår analys driver mycket av den övriga utvecklingen av brottslighet och otrygghet, är att den grova organiserade brottsligheten kopplar ett allt fastare grepp om samhället. Den visar sig bland annat i epidemin av skjutningar och sprängningar. 2020 var det år då vi haft flest skjutningar och sprängningar någonsin – i genomsnitt mer än en om dagen. Även åren dessförinnan präglades av eskalerande gängkriminalitet. Det handlar inte längre om att Sverige sticker ut negativt mot våra nordiska grannländer; statistik från Brå visar att Sverige ligger i den absoluta Europatoppen gällande dödligt skjutvapenvåld per capita.

Ännu mer allvarlig är kanske den tystnadskultur som breder ut sig i gängkriminalitetens spår, som gör att människor inte vågar vittna, och att kommunala och statliga tjänstemän upplever obehag när de utför sitt jobb och drar sig för att anmäla brott. Härigenom naggas både rättsstaten och demokratin i kanten. Vi befarar att denna utveckling kan bli ödesdiger och svår att reparera om den får passera en viss gräns.

Sammantaget hotar brottsutvecklingen människors frihet och livsutrymme. Trygghet har blivit vår tids stora frihetsfråga.

Moderaterna har i flera års tid drivit en aktiv rättspolitik med det klara målet att återupprätta lag och ordning i hela samhället. Vi har lagt fram ett paket med tio mönsterbrytande reformer för att bekämpa gängkriminaliteten. Paketet inkluderar bland annat att det ska vara straffbart att vara med i ett kriminellt gäng, dubbla straff, visitationszoner, anonyma vittnen och att polisen ska få kraftigt förstärkta möjligheter att avlyssna och övervaka gängmedlemmar. Flera av dessa förslag har redan tillämpats i Danmark och vi är övertygade om att Sverige har mycket att vinna på att ta efter den danska modellen. Vårt grannland Danmark har visat att det är fullt möjligt att sätta hårt mot hårt mot de kriminella och göra samhället tryggare. Genom en kombination av bättre polisiära verktyg och skärpta straff, har Danmark lyckats minska antalet personer i de gängkriminella miljöerna.

De gängkriminellas våldskapital bidrar också till att skrämna vittnen och våldet drabbar även helt oskyldiga offer. De gängkriminella har upprättat egna vägsräddningar in i och ut från områden och kontrollerar människors vardag, och på vissa ställen tvingas väktare skydda hemtjänstpersonal. Inom de kriminella nätverken ökar våldsanvändningen i både omfattning och grovhet. De är som Sveriges inhemska terrorister – och måste därför mötas med den fulla kraften i vår demokrati. Situationen kräver mönsterbrytande åtgärder som verkligen leder till förändring, inte bara justeringar i marginalen. Det är uppenbart att fler skarpa förslag behövs för att bekämpa gängkriminaliteten.

Samtidigt som gängkriminaliteten har tagit ett stort fokus har andra problem växt sig större. Svensk polis behöver stärkas avsevärt för att ha förmåga att bekämpa gängkriminella och samtidigt förebygga, ingripa mot och utreda annan brottslighet. Det kräver både resurser och att polisen moderniserar sin verksamhet – och lär av framgångsrika satsningar vi sett på andra håll i världen.

Moderaternas kriminalpolitik handlar om att lag och ordning ska upprätthållas i hela landet, att återta makten från kriminella gäng och nätverk, att skärpa den straffrättsliga lagstiftningen så att straffen bättre motsvarar brottens allvar och att förstärka svensk polis.

Det syftar också till att fler ska lämna brottets bana efter avtjänat straff, ett bättre förebyggande arbete, att flera brott ska utredas och klaras upp och att öka insatserna för att stärka brottsofferperspektivet. Vi ser en samhällsutveckling där brottsligheten blir allvarligare och kryper längre ner i åldrarna. Allt yngre barn rekryteras av kriminella gäng. Unga som börjar begå mindre brott måste upptäckas, möta tydliga konsekvenser och stödjas bort från kriminalitet.

Det förebyggande arbetet bygger också på att vi har fungerande skolor, tillräckliga resurser till välfärden och fler poliser på våra gator. Moderaterna gör stora satsningar på detta i sin budget.

Det går dock inte att betrakta polisen enskilt. Satsningar måste också göras på övriga rättsväsendet. Det gäller bland annat Åklagarmyndigheten, domstolarna och Kriminalvården. Dels för att åstadkomma en effektiv och rättssäker lagföring, dels för att stärka det viktiga återfallsförebyggande arbete som Kriminalvården bedriver.

Allra bäst är givetvis att kunna säkerställa att människor inte utsätts för brott. Men när det ändå inträffar, måste samhället bistå med stöd och hjälp. Det kan handla om allt från att få tillräcklig information till att erhålla skadestånd. Moderaterna har alltid värnat brottsoffers intressen och vi ser att det finns en rad förändringar som bör genomföras i syfte att stärka brottsofferperspektivet i det svenska rättsväsendet.

Utöver de förslag som presenteras i denna motion återfinns förslag på kraftfulla åtgärder mot gängkriminalitet och unga som begår brott, sexualbrott, förstärkta åtgärder mot terrorism och förslag mot våld i nära relationer och hedersrelaterad brottslighet samt andra kriminalpolitiska områden i våra kommittémotioner i justitieutskottet.

Mönsterbrytande reformer för att stoppa gängkriminalitet

Det har nu gått mer än två år sedan alla riksdagspartier utom Sverigedemokraterna samlades till ett första gängsamtal om hur gängkriminaliteten ska stoppas. Vi moderater pekade redan då på behovet av snabba insatser, men regeringen fortsätter agera senfärdigt och försiktigt och tillsätter långsamma utredningar, trots att situationen i Sverige är akut. Nästintill dagligen rapporteras det om sprängningar och skjutningar. Gängvåldet i Sverige eskalerar och våldsdåden blir allt mer besinningslösa. Gängkriminella rör sig fritt på våra gator och klaner infiltrerar våra myndigheter, lokalpolitik och näringsliv. Det är en systemhotande lägesbild med gäng som sätter skräck i Sverige.

Kriminella gäng och nätverk livnär sig på brott och narkotikahandel, och de förfogar över ett stort våldskapital. Både skjutningarna och sprängningarna har också ökat kontinuerligt de senaste åren. Även det dödliga våldet till följd av skjutningar har ökat, gärningsmännen blir allt yngre och vi ser en rårare och allt mer våldsam utveckling. Bara de senaste fyra åren har 177 personer dödats i drygt 1 300 skjutningar.

Utvecklingen i Sverige saknar internationell motsvarighet. Enligt polisens senaste lägesbild om organiserad brottslighet avviker Sverige ur ett europeiskt perspektiv med det höga användandet av automatvapen mellan kriminella. Kriminella gäng och nätverk skapar otrygghet och begränsar vardagen för hederliga människor som lever i områden där gängkriminaliteten är etablerad. Det leder till dödsfall, skador och närstående som drabbas. Men gängkriminaliteten hotar inte enbart enskilda människors liv utan hela det svenska samhällskontraktet. Genom sin närvaro och sitt hänsynslösa våld, inte minst i utsatta områden, bygger de gängkriminella parallella samhällsstrukturer. Det skadar det förtroende och den tillit som vårt samhällsbygge vilar på. Det utmanar rättsstaten och ytterst vår demokrati.

Moderaternas paket med tio mönsterbrytande reformer mot gängkriminalitet inkluderar att det ska vara straffbart att vara med i ett kriminellt gäng, dubbla straff, visitationszoner, anonyma vittnen, att polisen ska få kraftigt förstärkta möjligheter att avlyssna och övervaka gängmedlemmar, införa en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen, att det ska införas nya riktlinjer till samtliga relevanta myndigheter att aktivt bidra i det brottsbekämpande arbetet, fler LVU-omhändertaganden för att hindra att barn fostras in i kriminalitet, att fler gängmedlemmar ska utvisas från Sverige – oavsett om de dömts för brott – samt att det ska bli enklare att beslagta egendom från kriminella. Flera av dessa förslag har redan tillämpats i Danmark med stor framgång.

Givetvis måste dessa akuta åtgärder också kombineras med ett verkningsfullt brottsförebyggande arbete, men den mest effektiva brottsförebyggande insatsen här och nu är att fler ledare inom kriminella gäng och nätverk sätts i fängelse under en längre tid.

Dessutom behövs insatser för att stoppa nyrekryteringen till de gängkriminella – att bryta utanförskap och skapa framtidstro, framför allt genom satsningar på skola och utbildning.

Dubbla straffen för gängkriminella

Moderaterna har länge drivit på för att införa en gängbestämmelse som kan leda till dubbla straff för vissa brott som har ett samband med uppgörelser i kriminella grupperingar. En sådan typ av straffskärpningsgrund finns sedan tidigare i Danmark. Exempel på brott som skulle kunna aktualisera tillämpning av gängbestämmelsen är misshandel, rån, olaga hot, olaga frihetsberövande, utpressning, hot och våld mot tjänsteman samt övergrepp i rättsak. Även vid vissa andra brott ska gängbestämmelsen kunna aktualisera strängare straff.

Inför visitationszoner

Polisen har i dag möjlighet att visitera personer bland annat för att söka efter vapen och andra farliga föremål. Det förutsätter dock i regel en konkret brottsmisstanke. För att hitta fler illegala vapen bör de brottsbekämpande myndigheterna ges bättre möjligheter att, under en begränsad tid och vid vissa platser, visitera personer i syfte att söka just efter vapen.

Moderaterna vill ge polisen möjlighet att, efter beslut från åklagare, upprätta visitationszoner där polisen ges utökade befogenheter att söka efter vapen och handgranater på människor och i fordon. Ett beslut om att upprätta en visitationszon får endast fattas när det finns en beaktansvärd risk för att illegala vapen finns i eller kommer transporteras genom ett visst område.

Zonerna ska vara tillfälliga och begränsade till ytan och fungera ungefär som en trafikkontroll men såväl på en viss väg som exempelvis kring en viss plats. Det ska inte krävas någon konkret misstanke om brott för att kontroll ska kunna ske. Kontrollen får därigenom mer karaktären av en stickprovskontroll. Syftet med visitationszonerna är att skapa ytterligare möjligheter till effektiva insatser för att förebygga olaga vapeninnehav och allvarliga våldsbrott.

Inför vistelseförbud som en särskild och egen påföljd

För att motverka kriminella grupperingar vill vi införa en ny sanktion för den som har begått brott – vistelseförbud. Vistelseförbud ska kunna aktualiseras för personer som har anknytning till kriminella grupperingar och som har begått upprepad brottslighet. Ett vistelseförbud ska innebära ett förbud mot att vistas i ett visst geografiskt område under en viss tid efter avtjänat fängelsestraff. Att överträda vistelseförbud ska vara straffbart.

Det ska vara straffbart att vara med i ett kriminellt gäng

Moderaterna föreslår att det införs ett straffrättsligt förbud mot att delta i eller ha samröre med en kriminell organisation. Det skulle leda till att fler gängmedlemmar döms till fängelsestraff och dessutom ge polisen nya möjligheter att agera mot gängkriminella.

Med gäng avses grupperingar som begår allvarliga brott, i första hand grova våldsbrott. Men det kan också handla om annan brottslighet, såsom grova narkotikabrott eller systematiska förmögenhetsbrott.

Ett exempel på vad som kan utgöra ett deltagande i ett kriminellt gäng är att upprätta vägspärrar eller anordna möten där olika kriminella gäng deltar.

Förslaget har bland annat tagit fasta på den nya lag som sedan mars 2020 finns för att stoppa terrorister: förbud mot samröre med en terrororganisation.

Kraftigt förstärkta möjligheter att avlyssna och övervaka gängmedlemmar

Moderaterna föreslår att det ska vara möjligt att sätta in hemlig avlyssning, dataavläsning och kameraövervakning (så kallade hemliga tvångsmedel) mot aktiva gängmedlemmar innan de begår brott, för att stoppa dem. En sådan möjlighet finns idag enligt den så kallade preventionslagen. Den begränsar sig dock i huvudsak till terrorist- och spioneribrott.

De rättssäkerhetskrav som finns i dagens lagstiftning bör även gälla de nya möjligheter att använda tvångsmedel som Moderaterna nu föreslår. Till exempel ska tillstånd att använda hemliga tvångsmedel normalt prövas av domstol. Tillstånd ska bara ges om det finns en konkret misstanke om att den som tvångsmedlen ska riktas mot är inblandad i organiserad brottslig verksamhet. Den enskildes rätt ska alltid tillvaratas av ett offentligt ombud, som har rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, att yttra sig och att överklaga domstolens beslut. Vidare ska skälen för att bevilja ett tillstånd att använda hemliga tvångsmedel i proaktivt syfte alltid uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som är föremål för åtgärden. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten ska utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. Användningen av tvångsmedel mot kriminella gäng ska även omfattas av regeringens årliga redovisning till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel. En lagstiftning som den föreslagna skulle vara långt ifrån unik. I flera västländer finns möjligheten att använda hemliga tvångsmedel proaktivt i motsvarande situationer, efter beslut av domstol.

Moderaterna vill vidare sänka gränsen för när hemliga tvångsmedel ska kunna användas i brottsutredningar, genom att den så kallade utredningslagen ska omfatta grova brott som begås inom ramen för gängkriminalitet. Utredningslagen ger idag de brottsbekämpande myndigheterna särskilda möjligheter att använda hemliga tvångsmedel i samband med utredningar som rör annan typ av systemhotande brottslighet.

Dessutom vill Moderaterna sänka kraven för när den så kallade inhämtningslagen får användas. Enligt inhämtningslagen får de brottsbekämpande myndigheterna inhämta uppgifter från teleoperatörer bland annat om vilka mobiltelefoner som funnits i ett visst geografiskt område i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet. Idag krävs som huvudregel att det rör sig om brott med minimistraff om fängelse 2 år. Moderaterna vill sänka det till 1 år.

Inför en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen

Enligt dagens regler får myndigheter som utgångspunkt inte dela information med polisen, men det finns flera undantag. Dagens regelverk fungerar dåligt, eftersom det råder stor osäkerhet hos myndigheterna om när och hur undantagen kan tillämpas.

Moderaterna menar att ribban för när information delas mellan myndigheter i brottsbekämpande syfte måste sänkas. Det är också centralt att de osäkerhetsmoment som följer av dagens komplicerade regelverk undanröjs. Oro för att göra fel får inte stoppa myndigheter från att göra allt som är möjligt för att förhindra kriminalitet, i synnerhet gängvåld.

Därför bör det införas en ny huvudregel i offentlighets- och sekretesslagen som innebär att myndigheter får dela uppgifter i sin verksamhet med polisen och andra brottsbekämpande myndigheter om det behövs för att förhindra eller utreda brott som kan leda till fängelse. Sedan får preciserade undantag införas för uppgifter där det intresse som sekretessen ska skydda är så starkt att det överhuvudtaget inte – eller endast under vissa förutsättningar – bör delas med polisen och övriga brottsbekämpande myndigheter. Det ökade informationsutbytet bör kombineras med en utökad tillsyn.

Nya regler för att underlätta informationsutbyte för samverkan mot terrorism trädde i kraft så sent som den 1 augusti 2020 – vi måste nu applicera samma typ av åtgärder mot gängkriminaliteten.

Axel mot axel – nya riktlinjer till alla relevanta myndigheter att aktivt delta i det brottsbekämpande arbetet

I dag står de brottsbekämpande myndigheterna i många fall alltför ensamma i arbetet mot kriminaliteten. Även om samverkan förekommer, kan mycket mer göras. Samhället måste gemensamt vända utvecklingen. Fler myndigheter behöver bidra mer proaktivt till brottsbekämpningen, och därigenom stödja polisens och andra brottsbekämpande myndigheters uppdrag.

Moderaterna vill införa ett tydligt krav för samtliga relevanta myndigheter att aktivt vidta åtgärder för att bekämpa brott och motverka missbruk inom respektive myndighets verksamhetsområde. Det bör ske genom tillägg i regleringsbrevens så att det blir tydligt att respektive myndighet ska arbeta med att förebygga och avslöja brott samt aktivt bistå polisen och andra brottsbekämpande myndigheter i deras brottsutredningar. Till exempel bör samtliga myndigheter som betalar ut olika former av bistånd och ersättningar ges ett tydligt uppdrag att motverka bidragsbrott och annat missbruk.

Vidare föreslår Moderaterna att fler myndigheter ska ingå i den myndighetsgemensamma samverkan mot grov organiserad brottslighet. Bland annat bör Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Finansinspektionen, Inspektionen för vård och omsorg, Pensionsmyndigheten, Statens institutionsstyrelse, Transportstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län ingå i satsningen.

Ytterst är det staten som avgör vad myndigheterna ska arbeta med och som också fördelar medel. I grunden är det vår uppfattning att arbetet mot brottsligheten måste prioriteras från samtliga relevanta håll, givet den utveckling som pågått under längre tid.

Inga barn ska fostras in i kriminalitet

Enligt polisen finns idag ett 40-tal släktbaserade kriminella nätverk i Sverige som ägnar sig åt organiserad brottslighet. I dessa nätverk är inte individen viktig – klanen går först. Där fostras barn till att ta över den organiserade brottsligheten och det saknas ambitioner att bli en del av samhället.

Mot denna bakgrund vill Moderaterna se omedelbara omhändertaganden enligt LVU för barn som växer upp i kriminella miljöer, såsom släktbaserade kriminella nätverk.

Staten kan inte se på när barn redan från födseln fostras in i en kriminell livsstil av sina föräldrar på ett fullt medvetet och målinriktat sätt.

Enligt dagens lagstiftning kan ett omhändertagande enligt LVU vara aktuellt för unga som lever i sammanhang med stora risker för att deras hälsa och utveckling skadas. Att växa upp i en familj som ägnar sig åt organiserad brottslighet kvalificerar sig alltså redan idag inte sällan för ett omhändertagande. Problemet är dock att det sker i för få fall. För att åstadkomma fler omhändertaganden enligt LVU bör följande åtgärder vidtas:

En anledning till att omhändertaganden sker för sällan är kostnaden. Det är i huvudsak statens uppgift att upprätthålla lag och ordning, inte kommunernas, och staten bör därför stå för en större del av notan än idag.

Staten måste ställa tydligare krav på att fler barn i riskmiljöer ska omhändertas. Det handlar både om en tydligare styrning och om att, vid behov, ändra i regelverken. De brottsbekämpande myndigheterna måste användas vid behov. Polisen har ofta god kännedom om vilka barn som växer upp i kriminella miljöer. Moderaterna vill därför att åklagare ska kunna ansöka och fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Idag har bara socialnämnden behörighet att göra en sådan ansökan.

Utvisning på grund av brott

Utvisning ska vara absolut huvudregel för icke-svenska medborgare som begår brott med ett straffvärde som motsvarar fängelse. Utvisning ska bara underlåtas när det inte är möjligt att utvisa med hänsyn till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR), flyktingkonventionen eller någon annan av Sveriges internationella förpliktelser. Det innebär att i princip ingen hänsyn överhuvudtaget ska tas till den dömdes anknytning till Sverige. Det viktigaste anknytningsmomentet, som bär med sig rätten till en privilegierad behandling, är det svenska medborgarskapet. Har man detta perspektiv med sig framstår det som naturligt att samhället inte har anledning att låta en utländsk medborgare som begår något annat än ett lindrigt brott stanna kvar i Sverige.

Även i de fall då det, vid tidpunkten för domstolsprövning och dom, finns hinder enligt Sveriges internationella åtaganden mot att utvisa en tilltalad, till exempel för att han eller hon har flyktingstatus eller riskerar tortyr i sitt hemland, bör domstolen som utgångspunkt döma till utvisning, om den tilltalade samtidigt döms till ett längre fängelsestraff. Det går nämligen inte att veta hur situationen i hemlandet kommer att se ut när den dömden har verkställt sitt fängelsestraff. När den dömden har verkställt sitt fängelsestraff kommer Migrationsverket att göra en självständig prövning av om det föreligger hinder mot verkställighetsbeslutet.

En sådan ordning skulle vara mer effektiv och leda till att fler kriminella utländska medborgare utvisades, vilket bör vara ett mycket tydligt mål på detta område.

Ansvar för att det fattas ett beslut om utvisning, om förutsättningarna finns, ska ligga på domstolen. Det är svensk rätts utgångspunkt att det är åklagarens uppgift att för domstolen påtala att den tilltalade har begått ett brott och att bevisa detta. Därefter är det helt och hållet domstolens ansvar att utmäta en rimlig och rättvis påföljd. På samma sätt måste det också vara domstolens uppgift att ta ställning till de särskilda rättsverkningarna av brott som kan bli aktuella.

En avsevärt strängare syn på utvisning vid brottslighet skulle ha särskilt gynnsamma konsekvenser för att bekämpa vissa typer av så kallade vardagsbrott, till exempel

butiksstölder eller andra mindre allvarliga brott som begås av utländska medborgare. Att utländska medborgare som begår brott i princip alltid ska utvisas är en viktig pusselbit i att återupprätta rättssamhällets anspråk.

Fler gängmedlemmar ska utvisas från Sverige oavsett om de döms för brott

Varje stat har en rätt att kontrollera utläningar vad gäller inresa, vistelse och utvisning. Av utlänningslagen framgår att den som saknar svenskt medborgarskap och döms för brott får utvisas ur Sverige och förbjudas att återvända hit inom en viss tidsperiod.

Dagens praxis innebär dock att få utländska medborgare utvisas från Sverige, trots att de döms för allvarlig brottslighet. Det gäller bland annat de slags brott som inte sällan begås inom ramen för den organiserade brottsligheten. Av de utländska medborgare som är folkbokförda i Sverige och döms för mord utvisas 43 procent. För rån är motsvarande andel endast 2 procent och för grov misshandel 3 procent.

De låga siffrorna beror bland annat på att alltför stor hänsyn tas till personens anknytning till Sverige när frågan om utvisning bedöms. Detta vill Moderaterna ändra på. Den tydliga utgångspunkten måste vara att den som inte är svensk medborgare och döms för ett allvarligt brott ska utvisas från Sverige. Det gäller inte minst brott som begås inom ramen för gängbrottslighet.

Gällande vissa utländska medborgare som kan utgöra ett allvarligt hot mot rikets säkerhet eller som kan förmodas vara terrorister finns dessutom särskilda regler som innebär att utvisning är möjligt utan att de dömts för brott. I stället är det tillräckligt att en utvisning är särskilt påkallad av hänsyn till rikets säkerhet. Detsamma gäller om det kan befaras att utläningen kommer att begå terroristbrott, givet hans eller hennes tidigare verksamhet eller övriga omständigheter. Detta regleras i lagen om särskild utlänningskontroll.

Många av de personer som agerar inom ramen för gängkriminalitet är svenska medborgare även om majoriteten har utländsk bakgrund. Men det finns också de som är utländska medborgare. De kartläggningar och data som finns tillgängliga tyder på att minst en av fem gängkriminella har utländskt medborgarskap.

De utländska medborgare som befinner sig i Sverige och är aktiva i kriminella gäng utgör ett kvalificerat säkerhetshot. Moderaterna vill därför överväga att införa en möjlighet att utvisa utländska medborgare som kan befaras begå eller medverka till brott inom ramen för organiserad brottslighet – oavsett om de dömts för brott eller inte. Lagen om särskild utlänningskontroll bör tjäna som förebild.

Den oroväckande utvecklingen när det gäller gängrelaterad brottslighet gör – precis som är fallet med terrorismrelaterad brottslighet – att det finns behov av särslagstiftning som möjliggör utvisning i fler fall.

Inför ett system med anonyma vittnen

I dag är det i Sverige som huvudregel inte tillåtet med anonyma vittnen i domstol. Däremot är det möjligt att i domstol höra en person som är anställd av polisen eller försvaret under en så kallad kvalificerad skyddsidentitet. Det rör sig då i regel om poliser som bedriver spaning under täcknamn och därför har tilldelats andra personuppgifter. Detta kan i praktiken sägas vara ett undantag från förbudet mot anonymitet.

Förutom polisspanare är det särskilt den som av en tillfällighet har blivit vittne till något som skulle kunna ha nytta av anonymitet. En sådan möjlighet finns sedan år 2001

i Norge. Därför ska ett system med anonyma vittnen prövas, det vill säga en möjlighet till anonymitet i domstol vid allvarlig brottslighet.

Go for the money – utökade möjligheter att beslagta egendom från gängkriminella

Samhället bör aldrig acceptera att personer berikar sig genom brott. Det finns redan mot den bakgrunden skäl att ta brottsutbyten i beslag. Ett effektivt regelverk som möjliggör förverkande av brottsutbyten försvårar vidare hanteringen av svarta och kriminella pengar. Dessutom skickar det en tydlig signal till både brottslingen och omgivningen: Det lönar sig inte att begå brott.

Alliansregeringen införde år 2008 en ny form av s.k. utvidgat förverkande, som skapade möjlighet att förverka vinster från annan brottslighet än just det eller de brott som personen dömts för. Åklagaren har fortfarande bevisbördan, men beviskravet är lägre: Det räcker att det framstår ”som klart mera sannolikt” att egendomen härrör från brottslig verksamhet än att så inte är fallet för att egendomen ska kunna förverkas. Även om de nya reglerna om utvidgat förverkande gett goda resultat, har möjligheten använts i relativt få fall (SOU 2015:67).

De kriminella gäng och nätverk som vuxit fram i Sverige rör sig inte sällan med olika typer av statusmarkörer. Det rör sig om dyra märkeskläder, klockor, smycken och fordon. För att minska drivkrafterna hos gängkriminella att begå brott krävs att rättsväsendet har goda möjligheter att beslagta brottsvinster. Att ta statussymboler från gängkriminella är också en viktig åtgärd för att förhindra att unga rekryteras in i kriminalitet.

Moderaterna vill därför att det införs utökade möjligheter att förverka potentiella brottsvinster. Det handlar för det första om att en tydlig förklaringsbörda bör läggas på den enskilda. Den som ägnar sig åt gängkriminalitet och saknar legitima inkomster bör kunna förklara hur han eller hon kommit över dyra tillgångar för att egendomen ska skyddas från förverkande. Motsvarande regler finns exempelvis i Europarådets konvention från 2005 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism.

Det handlar för det andra om att förverkande ska kunna beslutas utan samband med en fällande brottmålsdom – vilket endast kan ske i undantagsfall idag. Det skulle möjliggöra en effektivare process där egendom kan tas i beslag i flera fall och snabbare, utan att tumma på rättssäkerheten. Ett liknande system finns redan på Irland och utreds i Norge.

I dag får utmätning av lös egendom som smycken, kontanter eller bilar endast göras av Kronofogden eller med godkännande av dem genom så kallad distansutmätning. Men distansutmätningar kan inte alltid göras. Konsekvenserna blir att den polis som stoppar en känd kriminell och skuldsatt person med en värdefull bil inte kan hålla kvar bilen.

Det är viktigt att samhället skickar en signal till gängmedlemmarna att deras livsstil inte lönar sig i längden och också sänder signaler till yngre, vilket kan minska attraktiviteten och nyrekryteringar. Därför bör lagstiftningen ändras så att distansutmätning av Kronofogdemyndigheten ska kunna ske i betydligt fler fall än vad som går idag. Det skulle bland annat ge nya verktyg mot de skuldsatta kriminella aktörer som saknar tillgångar på pappret men har tillgångar i praktiken. Vidare skulle det ge större möjligheter att göra utmätningar som kan användas för att betala skadestånd till brottsoffer.

Frihetsberöva aktiva gängmedlemmar

Den som är på sannolika skäl misstänkt för ett brott vilket kan leda till ett års fängelse kan i dag häktas om det – med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet – finns risk för att han avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller fortsätter sin brottsliga verksamhet.

Den så kallade obligatoriska häktningsregeln innebär dock att häktning alltid ska ske för brott med minimistraff om fängelse i två år och uppåt. Det innebär att den som misstänks för ett brott med minst två år i straffskalan i regel häktas i nära anslutning till brottet och sedan sitter häktad fram till rättegången och även efter densamma, fram tills det utdömda fängelsestraffet kan börja verkställas i vanlig anstalt. Den som grips för ett grovt rån i anslutning till att brottet begicks kan alltså räkna med att vara frihetsberövad under flera år framöver.

Gränsen för obligatorisk häktning bör sänkas, så att den omfattar alla brott med minimistraff om fängelse ett år. Det ska bland annat träffa brott såsom grov misshandel, rån och grov utpressning.

Ungdomars brottslighet

Straffmyndighetsåldern i Sverige är 15 år. Yngre barns brottslighet är i princip enbart en fråga för socialtjänsten. I extrema fall kan olika former av omhändertagande och tvångsvård, enligt lagen om vård av unga (LVU) komma i fråga, men då helt och hållet inom ramen för ett socialt och inte ett straffrättsligt tänkande.

Grov brottslighet har krupit ner i åldrarna och många yngre lagöverträdare är fast förankrade i en kriminell livsstil redan när de fyller 15 år och för första gången dyker upp på rättsväsendets radar. Givet den nuvarande svenska situationen med allt grövre ungdomsbrottslighet, i många fall med anknytning till gängkriminell miljö, bör straffmyndighetsåldern sänkas. Att sänka straffmyndighetsåldern skulle leda till att människor som blir offer för tonåringars brottslighet får större möjligheter till upprättelse genom att deras sak prövas i domstol och att förövarna döms för brottet till en brottspåföljd, med det klander mot den dömd som detta innebär. Det skulle även ha den positiva effekten att det skulle tydliggöra att även personer under 15 år har ett moraliskt ansvar för sina handlingar, något som torde vara fast förankrat i det allmänna rättsmedvetandet. En sänkt straffmyndighetsålder skulle även leda till att offer för tonåringars brottslighet får större möjligheter att få skadestånd för de skador som de har lidit genom brott.

Med tanke på dagens situation är det också angeläget att pressa ner det straffrättsliga ansvaret i åldrarna. De yngsta ungdomarna ska naturligtvis dömas till anpassade ungdomspåföljder. De ska även fortsatt åtnjuta viss ungdomsreduktion. Men vi ser ett tydligt behov av väsentligt hårdare påföljder för äldre ungdomar. För att undvika tröskeeffekter och göra systemet konsekvent bör detta leda till konsekvenser även för de yngre ungdomarnas straffrättsliga ansvar.

Vår utgångspunkt är att straffmyndighetsåldern ska sänkas, i kombination med nya och mer adekvata ungdomspåföljder. Den exakta åldern för straffmyndighet bör övervägas inom ramen för en bred utredning om barns och ungdomars brottslighet där nya förslag vad gäller både straffnivå och straffens innehåll tas fram. Straffmyndighetsåldern är exempelvis 14 år i Tyskland, 13 år i Frankrike och 10 år i Storbritannien.

Ungdomsreduktionen bör helt tas bort för alla brott för gärningsmän över 18 år. Av hänsyn till rättssystemets trovärdighet bör ungdomsreduktionen jämnas ut över de åldrar i vilka en gärningsman är straffmyndig men fortfarande berättigad till ungdomsreduktion.

Slopa straffrabatten för unga 18–21 år och ta bort dagens form av mängdrabatt

Moderaterna har under flera år drivit frågan om att straffrabatten för personer mellan 18 och 21 år ska avskaffas helt. I vintras tog Moderaterna därför ett initiativ till ett skarpt lagstiftningsförslag i justitieutskottet. Tyvärr valde regeringen en mindre långtgående linje som innebär att grovt kriminella unga fortfarande kommer att få kraftigt rabatterade straff. Vuxna personer ska behandlas som vuxna av rättsväsendet och därför vill vi att straffrabatten ska avskaffas helt för personer mellan 18 och 21 år. Därtill vill vi väsentligt skärpa straffen för den person som döms för flera brott i en och samma rättegång. Detta genom att dagens form av mängdrabatt tas bort.

Stärkt föräldraansvar

Forskning visar att föräldraengagemang är en nyckel till att minska risken för att barn misslyckas i skolan eller hamnar i en kriminell livsstil. Lagstiftningen bör på olika sätt betona och förstärka föräldraansvaret. Det handlar om att socialtjänsten ska kunna ställa högre krav på föräldrars medverkan i utredningar. Föräldrars skadeståndsansvar för sina barns brottslighet bör också skärpas.

Höjda minimistraff

Det bör ske en generell översyn av straffskalorna, i stället för ”punkthöjningar”, i synnerhet av maximistraffen som har karaktäriserat de senaste decenniernas rättspolitik. Straffskalorna för samtliga brottsbalksbrott ska ses över så att de hänger ihop ur proportionalitetssynpunkt. Ett riktmärke är att straffen för våldsbrott och sexualbrott bör skärpas ytterligare i förhållande till andra brottstyper.

Det enklaste sättet att påverka de straff som döms ut vid domstolarna är att skärpa minimistraffen i straffskalorna. Moderaterna vill därför skärpa straffskalorna genom att höja straffminimum för bland annat våldtäkt, grov stöld, grov kvinnofridskränkning, mord, grovt vållande till annans död i vissa situationer, övergrepp i rättsak, våld mot tjänsteman och ytterligare ett antal brott.

Förvaring av samhällsfarliga brottslingar

De nuvarande påföljdsreglerna innebär att brottslingar som begått andra brott än mord, till exempel våldtäkter, och som inte lider av en allvarlig psykisk störning inte kan hållas inlåsta på obestämd tid. Detta gäller oavsett hur samhällsfarliga de är och hur hög risken är för att de ska återfalla i allvarlig brottslighet. När det gäller mördare som dömts till livstids fängelse finns det en teoretisk möjlighet att hålla dem inlåsta så länge de är farliga för samhället, men detta sker inte i praktiken.

Rådande ordning är inte tillfredsställande ur ett samhällsskyddsperspektiv. Vi anser att huvudprincipen visserligen ska vara att straff ska utmätas efter hur allvarligt ett brott är. I vissa fall måste det finnas möjlighet att hålla brottslingar inlåsta på obestämd tid, om det finns en överhängande risk att de återfaller i allvarlig brottslighet.

Vid sidan av de i dag existerande påföljderna fängelse och rättspsykiatrisk vård bör därför ett särskilt förvaringsstraff införas. Förvaringsstraffet ska innebära att domstolen som beslutar om förvaring ska bestämma en viss kortaste och längsta tid som den dömda ska hållas i förvar. När den längsta tiden har löpt ut ska domstol, på begäran av en åklagare, kunna besluta om förlängning av förvaringen för viss tid åt gången. Så länge det finns en stor risk för att den dömda återfaller i allvarlig brottslighet mot liv och hälsa som allvarliga sexualbrott ska som utgångspunkt ingen frigivning ske. Den dömda ska ha rätt till juridiskt biträde när frågan om förlängning av förvaringsstraffet prövas av domstol.

Påföljden förvaring bör endast förekomma i relativt sällsynta fall, i första hand för vissa mycket återfallsbenägna grova sexualbrottslingar som inte kan bli föremål för rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

Motsvarande påföljder finns i bland annat Norge och Tyskland, och fanns i Sverige till 1981. Förvaringsstraffet avskaffades i första hand av ideologiska skäl, dels eftersom det ansågs att användningen av frihetsstraff borde begränsas, dels eftersom samhällsskydd och inkapacitering inte ansågs vara hållbara som grundläggande principer för påföljdssystemets utformning. Moderaterna anser att bägge dessa utgångspunkter är felaktiga och nu måste omprövas.

Införande av ungdomsfängelse

I dag döms alla personer som är under 18 år till slutna ungdomsvård i stället för fängelse. Slutna ungdomsvård fungerar dock inte på tungt kriminella personer eftersom den inte upplevs som ett straff. Dessutom är säkerhetsarbetet eftersatt vilket visat sig genom ett stort antal rymningar under senare tid. Ansvar för unga brottslingar som döms för grova brott måste därför flyttas från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården där en ny enhet behöver skapas i form av ungdomsfängelse.

Sänkt gräns för häktning av unga – och inga tidsfrister för hur länge personer kan sitta häktade

I syfte att snabbt få bort grovt kriminella från gatan vill Moderaterna sänka gränsen för obligatorisk häktning, från brott med minimistraff om fängelse i två år till ett år. Det innebär i praktiken att fler kriminella skulle låsas in i direkt anslutning till brottet och vara frihetsberövade fram till dess att de börjar avtjäna ett eventuellt fängelsestraff. Denna förändring skulle bland annat träffa brott som grov misshandel, rån och grov utpressning.

Häktningar är en viktig förutsättning för att kunna utreda och bekämpa brott. Trots det har regeringen lagt fram ett förslag om maxgräns för hur länge en person kan sitta häktad. Om förslaget går igenom riskerar utredningar av många grova brott att kraftigt försvåras och möjligheten till lagföring att minska. Samtidigt finns det inget egenvärde i långa häktningstider. I stället för att införa trubbiga tidsgränser anser Moderaterna att fokus snarare bör läggas på att förkorta utredningstiderna och därmed korta häktningstiderna. För att åstadkomma detta menar vi att polisen och Åklagarmyndigheten måste ges tillräckliga resurser, men det handlar också om att förstärka Nationellt forensiskt centrum och förkorta deras ledtider samt motverka andra flaskhalsar som förlänger utredningstiderna.

Inför en regel om husrannsakan i tillhåll

För att polisen ska få tillstånd att göra en husrannsakan krävs i regel att någon är skäligen misstänkt för ett brott av viss svårighetsgrad. Vad gäller vissa typer av lokaler som används gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet så är ribban lägre.

Tidigare hade polisen en möjlighet att genomföra husrannsakan i kända kriminella miljöer – även i bostäder – utan att det förelåg en skäligen misstanke om brott. Det finns goda skäl att polisen återigen ska ges en sådan möjlighet.

I dag vet ofta polisen mycket väl vilka gängkonflikter som ligger bakom både skjutningar och sprängningar. Genom en ökad möjlighet till husrannsakan skulle exempelvis vapen som är tänkta att användas vid hämndaktioner kunna eftersökas och beslagtogs.

Skärpta straff för den som hanterar sprängmedel

Straffen för den som hanterar explosiva varor i kriminella miljöer eller på allmän plats måste skärpas. Idag kan den som innehar explosiva varor utan tillstånd dömas enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor. Moderaterna vill se en tydligare reglering där innehav av bomber och andra explosiva varor som sker i kriminella miljöer som huvudregel bör leda till att brottet bedöms som synnerligen grovt och leda till fängelse i lägst fyra år. Samma sak bör gälla när någon påträffas med en bomb på allmän plats.

Skärpta straff för narkotikaförsäljning

Narkotika är en stor inkomstkälla för kriminella grupperingar. Enligt polisen är konkurrerande narkotikamarknader den vanligaste anledningen till de dödsskjutningar som förra året nådde helt nya nivåer. För att bekämpa de gängrelaterade skjutningarna måste alltså narkotikahandeln bekämpas. Och de riktigt tunga insatserna måste riktas mot kriminella grupper som organiserar narkotikahandeln.

Efter ett antal domar från Högsta domstolen under perioden 2012–2013 har straffen för narkotikabrott – även sådana brott som sker i överlåtelsesyfte – mildrats väsentligt. Moderaterna vill se en återgång till de strängare straff vid narkotikaförsäljning som gällde tidigare. Riksdagen riktade nyligen ett tillkännagivande till regeringen om att skärpa straffen för överlåtelse av narkotika. Regeringen har tillsatt en utredning och bör skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag i frågan.

Vi vill också se mer specialiserade narkotikapoliser för att narkotikarelaterad brottslighet ska kunna bekämpas på ett effektivare sätt. Varje polisområde där narkotikahandeln är ett problem ska ha särskilda enheter med uppgift att utreda narkotikabrottslighet.

Biometriska uppgifter

Teknisk bevisning blir allt viktigare för att klara upp brott. Biometriska uppgifter i form av DNA, foto och fingeravtryck är vidare ett viktigt medel för att kartlägga brottslighet och andra former av hot mot Sverige. Dagens regelverk för hur polisen kan använda sig av biometriska uppgifter är både förlegat och splittrat. För att möta dagens höga krav på teknisk bevisning krävs ett omtag.

Stärk polisen

Svensk polis är inte dimensionerad för att hantera ett fyrtiotal gängmord och över 300 skjutningar per år och samtidigt klara av alla sina andra uppgifter. Hårt arbetande poliser ska däremot inte lastas för den rådande situation vi står inför. Ytterst vilar ansvaret på regering och riksdag att ge polisen, och hela rättsväsendet, de resurser och uppdrag som krävs för att hantera brottslighetens effekter.

Rättsväsendets samlade kapacitet för att stoppa gängkriminaliteten måste stärkas här och nu. Polisen måste få möjlighet att fokusera på kärnuppdraget. Det behövs betydligt fler poliser som har förmåga att bekämpa gängkriminalitet och som samtidigt kan förebygga, ingripa mot och utreda annan brottslighet. Detta ska kombineras med träffsäkra straffskärpningar och satsningar på hela rättssystemet för att öka människors trygghet.

Moderaterna vill se en nolltolerans mot all form av brottslighet – även den som ibland anses vara bagatellartad. Det handlar om att skapa en miljö där människor känner sig trygga och där handlingar som stör allmän ordning och säkerhet inte ska accepteras. Lag och ordning ska råda. Det innebär att brott ska bekämpas, oavsett om de är stora eller små. Ett framgångsrikt brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete kan inte bara ta sikte på den grövre kriminaliteten. Genom att till exempel utöka ordningsvaktens befogenheter och sätta upp fler övervakningskameror skapas bättre förutsättningar att även motverka mindre grova brott och ingripa mot alla typer av brott.

I detta arbete bör polisen, och framöver även ordningsvakter, i högre grad få förutsättningar att samverka med såväl civilsamhället som lokala aktörer i näringslivet – dels för att upptäcka brott, dels för att förebygga brott genom att skapa tryggare miljöer.

I detta avsnitt finns åtgärder som Moderaterna menar är helt nödvändiga för att stärka polisen och dessa utvecklas även i Moderaternas kommittémotion Framtidens polis.

Stärk polisens kapacitet

Polismyndigheten behöver få betydande resurser under denna mandatperiod. Moderaternas satsningar på svensk polis gör det möjligt både att öka antalet poliser för att nå målet om 10 000 fler polisanställda till 2024 och att öka attraktiviteten i polisyrket. Moderaternas långsiktiga målsättning är att antalet poliser per capita i Sverige ska ligga i nivå med genomsnittet i EU. Antalet platser på polisutbildningen har blivit högre, men alldeles för många platser står tomma. Den svenska polistätheten är bland de lägsta i hela EU. Därför har Moderaterna föreslagit en betald polisutbildning och riktade budgetsatsningar för att polislönerna ska kunna höjas.

Det finns dock ett uppenbart behov av att förstärka polisens kapacitet att agera mot gängkriminaliteten redan i dag – vi kan inte vänta till år 2024. Det handlar om att omedelbart förstärka lokalpolisområdena där gängkriminella är som mest aktiva, att tillföra mer resurser till de enheter inom polisen som hanterar grova våldsbrott och att förstärka så kallade aktionsgrupper som agerar inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot grov organiserad brottslighet.

Återrekrytering av poliser och polisiärt stöd

En särskild satsning bör göras för att återanställa pensionerade poliser och poliser som lämnat yrket. Det är ett snabbt och effektivt sätt att öka antalet erfarna poliser, fram till dess att nya poliser har utbildats och kommit på plats. Arbetet med att anställa fler civila

utredare måste intensifieras. Vi vill också se en särskild satsning för att rekrytera administrativt stöd till utredningsverksamheten för att bistå poliser med enklare men tidskrävande sysslor, såsom förhørsutskrifter.

Gör polisyrket mer attraktivt

Ett mycket stort antal poliser kommer att behöva utbildas under kommande år. Det har dock blivit tydligt att det inte räcker att enbart utöka antalet utbildningsplatser. Vid det senaste intaget till polisutbildningen för vårterminen 2020 fanns 1 020 platser tillgängliga, men tre veckor in på utbildningen stod 414 platser tomma. Trots att antalet utbildningsplatser ökat sedan 2017 har mer än en av fyra platser på utbildningen stått tom sedan dess. Det är ett rent resursslöseri. Sammantaget är det tydligt att fler reformer för att locka människor till att utbilda sig till polis är direkt nödvändiga.

Moderaterna vill att den som går polisutbildningen ska få sina studielån från utbildningstiden avskrivna. Därigenom blir utbildningen betald av staten. Satsningen innebär att det blir mer lönsamt att utbilda sig till och arbeta som polis. Under de första fem åren som polis skrivs en femtedel av studielånet av varje år. Efter fem år är hela lånet avskrivet. Väljer man att sluta under de fem åren behöver man inte betala tillbaka de redan avskrivna delarna av lånet. Den här utformningen ger incitament både att utbilda sig till och att arbeta som polis.

Sedan 2015 har närmare 5 000 poliser avslutat sin anställning. Över 40 procent av dessa har slutat av andra orsaker än pension. För att bryta trenden att erfarna poliser slutar i förtid måste polisyrket bli mer attraktivt. Fler måste välja att söka sig till polisyrket, och fler poliser måste känna uppskattning för det värdefulla arbete de gör. Här är lönen avgörande.

Moderaterna har tidigare föreslagit en riktad lönesatsning som fullt utbyggd skulle möjliggöra en höjning av polisernas löner med i snitt 3 000 kronor i månaden. Det första steget av tre mot detta togs i budgeten som röstades igenom av riksdagen 2019 och blev en stor framgång. Sammanlagt utgjorde de 360 miljoner kronor vi avsatte för 2019 mer än hälften av polisens totala löneökningstrymme. Det visar tydligt att den riktade lönesatsningen Moderaterna genomförde hade avsedd effekt i att verkligen öka polisernas löner. Därför vill Moderaterna möjliggöra för polisen att även fortsatt erhålla höjda löner. Den exakta utformningen och fördelningen ska, precis likt den tidigare satsningen, bestämmas i förhandlingar mellan parterna.

Fler poliser i yttre tjänst

Sverige har ett stort behov av fler poliser och framför allt måste fler poliser ut i yttre tjänst. Det behövs bland annat fler områdespoliser i yttre tjänst. Omorganisationen av polisen var nödvändig, men när det gäller att få ut fler synliga poliser på gator och torg kan vi konstatera att omorganisationen inte givit efterfrågade resultat. Syftet var att skapa en effektiv polisorganisation som också kom närmare medborgarna. Så är inte fallet idag. Antalet poliser i yttre tjänst har också minskat kraftigt under de senaste tio åren. Enligt Polisförbundet fanns år 2010 omkring 10 250 poliser i yttre tjänst. Idag arbetar endast drygt 7 000 poliser i yttre tjänst. Därtill arbetar poliser i yttre tjänst normalt i treskift, och givet att bemanning sker dygnet runt även under helger och veckoslut är antalet som arbetar simultant i yttre tjänst betydligt lägre.

Att enbart styra de poliser som utbildas under mandatperioden till lokalpolisområdena kommer på egen hand inte vara tillräckligt för att täcka behovet av antalet

poliser i yttre tjänst. Det finns redan idag möjlighet att omfördela befintliga poliser till arbete i yttre tjänst för att här och nu tillgodose behovet. Vi vill därför ge Polismyndigheten i uppdrag att säkerställa att fler poliser kommer ut i yttre tjänst och se över hur befintliga poliser kan omfördelas i syfte att öka antalet poliser i yttre tjänst. Detta är ett viktigt steg för att på kort sikt stärka den polisiära närvaron på de platser där behoven är som störst.

Ordningsvakter för att frigöra polisiära resurser

Redan idag avlastas Polismyndigheten av ordningsvakter som hjälper till att upprätthålla säkerhet och allmän ordning på utvalda platser. Moderaterna är fast övertygade om att det i huvudsak är poliser som ska ha till uppgift att upprätthålla ordningen i samhället samt förebygga och utreda brott. Men fram till dess att Polismyndigheten har nått sin fulla kapacitet bör ordningsvakter användas i större utsträckning för att bidra mer än idag till polisens arbete. Det går inte att blunda för de säkerhets- och trygghetsproblem dagens polisbrist för med sig.

För att kunna utnyttja ordningsvakter på ett optimalt sätt bör vidare lagen ändras så att polisen får möjlighet att låta ordningsvakter upprätthålla allmän ordning i större geografiska områden och använda ordningsvakter för uppgifter som avlastar polisen – t.ex. transporter och omhändertagande av berusade personer. Den statliga ordningsvaktsutredningen har i sitt betänkande SOU 2021:38, som lades fram i maj 2021, föreslagit lagändringar just i linje med detta. Dessa förslag bör skyndsamt omsättas i lagstiftning.

Det sammantagna resultatet bör vara att såväl stat och kommun har möjlighet att anställa ordningsvakter för att upprätthålla lag och ordning i större utsträckning än idag.

Renodla polisens verksamhet

Polisen ansvarar för en rad saker som ligger utanför myndighetens kärnuppgift att förebygga, ingripa mot och utreda brott, t.ex. handräckningsfrågor, djurfrågor, vissa tillståndsärenden, passhantering, delgivningsfrågor, förlustanmälningar, hittegods och vissa trafikuppgifter som inte ligger inom ramen för det som normalt beskrivs som polisiär kärnverksamhet.

Polisens uppdrag bör renodlas genom att vissa uppgifter förs över till andra aktörer. Därigenom kan polispersonal och andra resurser frigöras för att förstärka kärnverksamheten. Detta skulle också bidra till en tydligare polisidentitet.

Transportverksamheten skulle i än högre utsträckning än idag övertas av Kriminalvården. Passhantering skulle kunna övertas av Skatteverket eller av länsstyrelserna. Polisens stämningssmannaverksamhet skulle kunna övertas av Kronofogdemyndigheten. Hittegodshantering skulle kunna läggas ut på entreprenad efter ett anbudsförfarande, eller direkt föras över till kommunerna. Flera tillståndsärenden som polisen i dag är tillståndsmyndighet för skulle kunna föras över till kommunerna – liksom polisens uppgifter enligt lagen om felparkeringsavgift.

Strategi för nolltolerans mot brott

Nolltolerans mot brott handlar om att polisen och övriga samhället ska ingripa mot all form av kriminalitet och ordningsstörningar även om det är frågan om lindriga förseelser. Genom att på ett tidigt stadium stoppa brottslighet eller andra former av

ordningsstörningar minskar risken för en utveckling där kriminaliteten får fäste med risk för att den ökar. Det motverkar också att en kultur av laglöshet sprider sig.

Det mest kända och omtalade exemplet där nolltoleransen införts och haft framgång är i New York. Från att ha varit en mycket otrygg stad i början av 1990-talet genomfördes flera kraftfulla reformer under 1990-talet, inklusive nolltolerans mot brott ("zero tolerance"), vilka hade en mycket positiv inverkan på brottsbekämpningen. Motsvarande ordning bör på allvar prövas i Sverige. Genom att slå ner på all brottslighet, även den mindre grova brottsligheten som skadegörelse, klotter och ofredande, sänder man signalen att den formen av beteende inte accepteras. Samtliga former av normbrytande beteende bör stävjas – i storstadsområdena handlar det bland annat om att den omfattande plankning som sker i kollektivtrafiken bör motverkas med kraft.

En nationell strategi för detta bör tas fram.

Den tekniska utredningskapaciteten ska stärkas och komma närmare kärnverksamheten

Brottsutvecklingen ställer allt högre krav på utredningsverksamhetens förmåga att inhämta teknisk bevisning. Därför har verksamheten Nationellt forensiskt centrum (NFC, f.d. Statens kriminaltekniska laboratorium) hos polisen blivit mer central under senare år och dess betydelse kan förväntas öka även framöver. För att kunna lagföra fler, inte minst i utredningar som rör grov brottslighet, krävs för det första att NFC är tillräckligt resurssatt och för det andra att NFC är organiserat på ett sätt som innebär att man klarar uppgiften.

Under ett flertal år har väntetiderna vid NFC varit ett problem. Det har inneburit att brottsutredningar dragit ut på tiden. Det har i sin tur bland annat fått till följd att misstänkta suttit häktade längre tid än vad som egentligen borde vara nödvändigt. En delförklaring till NFC:s problem har varit att man haft svårt att rekrytera den spetskompetens som är nödvändig för en del av tjänsterna där.

Avståndet mellan NFC och regionerna försvårar styrningen. Vidare framstår det som klart att NFC:s verksamhet inte är anpassad efter behovet av forensiskt arbete i nuvarande utredningsverksamhet.

Resurserna för den forensiska verksamheten måste mot denna bakgrund förstärkas. Vidare bör den forensiska verksamheten komma närmare den operativa utredningsverksamheten. Det kan ske på flera olika sätt. En möjlighet är att NFC inrättar fler och större särskilda verksamhetsplatser i områden där den forensiska verksamheten används i stor utsträckning – exempelvis storstadsområdena. En annan åtgärd som bör övervägas är att respektive polisregion anlitar fler lokala brottsplatsundersökare. Det finns också anledning att på de platser där det är befogat inrätta mobila utredningsresurser (så kallade UL-bilar).

Styrningen av och inom polisen ska stärkas

En effektivare styrning av Polismyndigheten förutsätter att verksamheten mäts och följs upp på ett tydligare sätt än vad som är fallet idag. Det finns anledning att förändra både den externa och den interna styrningen av Polismyndigheten.

När det gäller den interna styrningen kombinerar polisen idag traditionell hierarkisk styrning genom linjechefer med s.k. processtyrning. I samband med omorganisationen 2015 slogs fast att processtyrning skulle användas i betydligt större omfattning. Syftet med att införa processtyrning var att främja enhetlighet.

Det har framkommit kritik mot hur processtyrningen kommit att fungera sedan omorganisationen. Granskningar har visat att det saknas en gemensam syn på hur den brottsutredande verksamheten ska styras. Vissa chefer förespråkar en mer handfast styrning medan andra vill styra mer genom de principer som ligger till grund för t.ex. tillsynsstyrningen.

Även Regeringskansliets och regeringens styrning av Polismyndigheten måste bli tydligare och effektivare. Idag är regeringens styrning påfallande svag – om det inte handlar om dagspolitiska händelser som måste åtgärdas av främst mediala skäl.

En tydligare och långsiktigt hållbar styrning av Polismyndigheten från Regeringskansliet förutsätter för det första en kompetent och engagerad politisk ledning. Det finns också anledning att överväga om den enhet på Justitiedepartementet som styr polisen ska förstärkas för att bättre balansera den breda erfarenhet och kompetens som finns representerad i polisledningen.

Det finns vidare anledning att överväga om regeringen bör ges en större beslutanderätt över polisens organisation. Idag har Polismyndigheten en vidsträckt befogenhet att själv råda över sin egna organisation. Med tanke på Polismyndighetens centrala karaktär finns anledning att överväga om inte huvuddragen i organisationen bör beslutas på regeringsnivå.

En extern granskning av polisen

Idag är tillsynen av polisen fragmentarisk och otillräcklig. Samtidigt har polisen långtgående befogenheter att ingripa i och påverka tillvaron för den enskilda.

För att polisen ska kunna utföra sitt jobb på ett bra sätt krävs medborgarnas förtroende. Det är inte minst viktigt för att polisen ska kunna fullgöra sitt trygghets- och skyddande uppdrag. Tillsyn över polisens verksamhet stärker allmänhetens förtroende för att polisverksamheten bedrivs på ett korrekt sätt. Det är därför angeläget att det, utöver JO:s och JK:s extraordinära tillsyn över polisen, också sker en mer löpande och kontinuerlig granskning av polisväsendet.

En avsaknad av rätt till överprövning av vissa polisiära beslut kan, i viss mån, vägas upp av en möjlighet till kontroll och granskning av polisens verksamhet i efterhand.

En ny samlad tillsyn över polisens verksamhet bör därför etableras. Ett sådant organ bör i hög grad själv prioritera vilka tillsynsärenden som ska inledas och besluta om metoderna för tillsynen. Tillsynen bör dock inriktas på förhållanden som är särskilt ingripande eller på annat sätt har stor betydelse för den enskilda. Vidare ska tillsynen bedrivas strategiskt och planeras.

Definiera polisens uppdrag

Polisens arbete ska enligt 1 § polislagen (1984:387) syfta till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp, detta som ett led i att främja rättvisa och trygghet i samhället. Polisens uppgifter framgår av 2 § polislagen. Polisen ska bland annat arbeta brottsförebyggande och svara för ordning och säkerhet samt ingripa när störningar av ordningen eller brott inträffat. Vidare ska polisen utreda och beivra brott. Polisen ska därutöver fullgöra annan verksamhet som ankommer på polisen enligt lag.

Det har framförts kritik som innebär att uppdraget bör konkretiseras. Om polisens uppdrag är otydligt, desto svårare är det att styra, följa upp och utvärdera verksamheten.

Enligt Polisorganisationskommittén saknas en ”samfällad syn på vad som är bra resultat i polisens verksamhet”.

En utredning bör tillsättas med syftet att skapa en tydligare definition av vad som är Polismyndighetens uppdrag samt att mot denna bakgrund precisera vilken förmåga polisen bör ha och vilka krav som bör ställas på myndigheten.

Också när det gäller polisens brottsförebyggande arbete finns behov av en utredning av vad som egentligen är polisens uppdrag. Den senaste utredningen har över tjugo år på nacken. En ny sådan utredning skulle ha till uppgift att tydliggöra polisens uppdrag och vilken förmåga polisen ska ha på området.

Tydligt ansvar för resultatredovisning och resultatuppföljning

Polisens resultatredovisning och uppföljningen av polisens verksamhet har ansetts ofullständig under en längre tid. Det har tidigare riktats kritik mot att Polismyndighetens uppföljningsarbete endast tagit sikte på kvantitet och inte kvalitet. Det gör det bland annat svårt att bedöma kvaliteten och effektiviteten i verksamheten.

Sedan omorganisationen har arbete pågått vid Polismyndigheten att ta fram en ny uppföljningsmodell som bland annat ska fånga upp mer kvalitativa faktorer än tidigare. Det arbetet är inte klart ännu.

Det är nödvändigt att följa upp verksamheten såväl kvantitativt som kvalitativt. Prestationer måste mätas och polisen kan inte vara något undantag. Uppföljningen ska hålla hög kvalitet och måtten ska vara ändamålsenliga. Måtten är relevanta för ett mer effektivt ansvarsutkrävande mot chefer och för hur resurserna ska fördelas. En gedigen uppföljning är också central när införandet av reformer och nya arbetsrutiner övervägs.

Många säger sig samtidigt vilja kopiera den amerikanska polisens arbetsmetoder på vissa håll i USA med ett tydligt ansvarsutkrävande av lokala polischefer baserat på färsk brottsstatistik. Självklart går det inte att kopiera modellen rakt av, men lokal brottsstatistik bör kunna göras offentlig för allmänheten och polischefer ska kunna avkrävas ansvar för situationen i sin region eller sitt område. En sådan modell måste dock kombineras med betydande resurstillskott och tydligare mandat för polischefer att kunna fatta beslut.

Respekten för polis och rättsväsende

För många poliser är det tyvärr vardag att utsättas för hot, trakasserier och våld. Det samma gäller även annan blåljuspersonal och andra anställda i rättsväsendet. Angrepp mot polis och annan blåljuspersonal utgör angrepp mot vår rättsordning. Detta måste på ett tydligare sätt speglas i vår lagstiftning med strängare straff för våld och hot mot blåljuspersonal. Det är nödvändigt att straffen för våld mot tjänsteman skärps så att straffskalan börjar på sex månaders fängelse. Regeringen har lämnat förslag till riksdagen om ett bättre straffrättsligt skydd för blåljuspersonal men inte föreslagit skärpta straff i denna del. Sådana förändringar är dock angelägna och kan inte tillåtas dra ut på tiden. Kränkningens ersättning ska även utgå i fler fall än idag när poliser är brottsoffer. Samhällets reaktioner på den här typen av angrepp måste vara tydliga. Det handlar både om att skydda personer som har samhällsviktiga uppgifter och om att värna respekten för rättsstaten. Alla ska kunna känna sig trygga på jobbet och brott ska alltid straffa sig.

Bättre skydd av myndighetspersoners identitet

Det har blivit vanligare att poliser och myndighetsföreträdare efterfrågar skyddad identitet. Detta är bland annat en följd av att exempelvis poliser ofta filmas av allmänheten under ingripanden. Moderaterna anser att fler personer som arbetar på Polismyndigheten och andra myndigheter behöver få ett bättre identitetsskydd för att våga utföra sitt uppdrag och fatta beslut. En utredning bör få ett brett uppdrag att se över hur poliser och andra tjänstemän på bästa sätt kan erhålla ett bättre skydd av sina identiteter. I en sådan utredning bör man också överväga olika grader av sekretesskydd eftersom erhållandet av en skyddad identitet kan innebära att en polis med familj i princip kan behöva gå under jorden.

Förstärkning av hela rättsväsendet

När satsningar görs på polisen kommer det att innebära följdverkningar för Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Kriminalvården. Verksamheterna hänger ihop, och de olika myndigheterna påverkas av varandras arbete. För att inte flaskhalsar ska uppstå bör resurser tillföras och styrningen av myndigheterna vara sammanhållen samt präglas av en helhetssyn. Riksrevisionen har påpekat att dagens splittrade styrning av rättsväsendets myndigheter ger en ökad risk för växande handläggningstider och andra brister i hanteringen av mål och ärenden. Detta drabbar till syvende och sist enskilda personer och riskerar att minska förtroendet för rättsväsendet som helhet.

Stärk domstolarna

Det är viktigt att betona att domstolarnas roll i svenskt rättsväsende är skild från de brottsbekämpande myndigheternas roller. Medan polisen och Åklagarmyndigheten arbetar för att förebygga, utreda och lagföra brott består domstolarnas uppdrag av att skipa rättvisa.

Ökade resurser till polisen och Åklagarmyndigheten medför en ökad belastning även för våra domstolar. För att domstolarna ska fullgöra sina uppgifter på ett rättssäkert, rättvist och effektivt sätt krävs därför att även domstolarna tillförs resurser som matchar måltillströmningen.

Mot bakgrund av den allt grövre brottslighet vi sett under senare år har det blivit tydligt att de brottsbekämpande myndigheternas verktyg måste bli vassare. Moderaterna driver ett antal förslag i den riktningen, som i förlängningen innebär att balansen mellan den enskildes integritet och behovet av en effektiv brottsbekämpning förskjuts.

Domstolarnas roll som garant för en självständig och oberoende prövning där grundläggande rättssäkerhetskrav iakttas kommer därmed bli ännu viktigare. Det handlar bland annat om att upprätthålla en rättvis och rimlig bevisvärdering när nya regler om kronvittnen och anonyma vittnen eventuellt kommer på plats. Det handlar också om att fortsätta göra den gedigna prövning som krävs när de brottsbekämpande myndigheterna vill använda sig av hemliga tvångsmedel.

En förstärkt kriminalvård

Sverige ska ha en modern och effektiv kriminalvård som präglas av hög säkerhet och en meningsfull och framåtblickande verksamhet och som samtidigt omfattas av tydliga krav och regler. När Moderaternas satsningar på polisen och de straffskärpningar vi

föreslagit blir verklighet kommer fler brott att utredas och arbetsbelastningen för övriga rättsväsendet öka. Det innebär att betydande satsningar behöver göras på bland annat Kriminalvården.

Moderaterna vill också initiera en kapacitetsgenomlysning av Kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för Kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar.

Alltför ofta hinner det gå alltför lång tid mellan dom och faktisk anstaltsvistelse. Vi vill att anstaltsvistelsen ska följa snabbt efter domen. Först då fungerar fängelsestraffet som en tydlig och konsekvent följd av de brott som den dömda har begått.

Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Det finns därför skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Det gäller inte minst med hänsyn till den växande gruppen av unga vuxna med stort våldskapital som har ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig. Mer om detta finns även i vår kommittémotion om kriminalvård.

Snabbare verkställighet av fängelsestraff

För att straff ska vara effektiva är det viktigt att de verkställs så snart som möjligt efter att domen vunnit laga kraft. Om det hinner gå lång tid mellan dom och verkställighet, blir kopplingen till straffet som konsekvens för en viss gärning försvagad. Varje dag som går mellan dom och verkställighet är ur detta avseende ett misslyckande. Trots det verkställs ett fängelsestraff normalt först tre månader efter att domen har vunnit laga kraft.

I den nya strafftidslagen ges den dömda rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff på egen begäran om straffet är verkställbart. En sådan rättighet är bra, men skyndsamhet mellan dom och verkställighet bör vara utgångspunkten för alla som döms till fängelse. Annars finns det en risk att den dömda undandrar sig verkställighet eller begår nya brott. För att förtydliga detta bör lagen ändras så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Kriminalvården bör även ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet.

Kriminalisera rymningar

Trots att man enligt lag är skyldig att avtjäna tid i fängelse är det inte straffbart att rymma. De sanktioner som idag står till buds när någon rymmer är begränsade och konsekvenserna för den enskilde blir därför små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet, som redan är hårt ansträngt. Dessutom handlar det inte sällan om personer som dömts för allvarliga brott och långa fängelsestraff som kan vara farliga ute i samhället. I andra situationer där enskilda angriper själva kärnan i rättskipningen eller trotsar ordningsmakten är principen att det bör betraktas som särskilt allvarligt. Bland annat därför är mened och övergrepp i rättssak så kallade artbrott. Samma principiella synsätt bör gälla om någon väljer att rymma från fängelse eller avvika från en permission. Det bör därför vara straffbart att rymma/avvika från fängelse eller permission.

Ny enhet inom Kriminalvården som får ansvaret för unga som begått grova brott

En ny enhet för unga bör inrättas hos Kriminalvården. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa påföljder på grund av brott och också involveras i behandlingsinsatser som beslutas med stöd av lagen om vård av unga på grund av den ungas kriminalitet. Tanken är att enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Denna grupp av unga kommer därmed i större utsträckning bli statens ansvar istället för kommunens och socialnämndernas ansvar. Kriminalvården kan antas ha bättre förståelse än socialnämnderna att hantera och arbeta återfallsförebyggande med denna grupp. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Under flera år har riksdagen tillkännagivit till regeringen att en sådan enhet bör inrättas hos Kriminalvården och det är av stor vikt att arbetet med inrättandet av enheten påbörjas snarast. Trots detta har regeringen inte återkommit och det är av stor vikt att arbetet påbörjas, senast under år 2022.

Överföring från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården

Utöver att det övergripande ansvaret för unga som begår grova brott bör flyttas från socialtjänsten till Kriminalvården bör också ansvaret för genomförandet av påföljden sluten ungdomsvård och driften av ungdomshemmen föras över från Statens institutionsstyrelse (Sis) till Kriminalvården.

Den påföljd som främst är aktuell för unga som döms för mycket grov brottslighet är sluten ungdomsvård, LSU, under en maximal tid om fyra år. Ungdomar under 18 år döms i princip aldrig till fängelse. Det innebär att straffet för en person under 18 år som döms för exempelvis mord i princip resulterar i fyra års inlåsning.

År 2019 dömdes totalt 86 ungdomar i åldern 15–20 år till sluten ungdomsvård. Flertalet av dem var i övre tonåren. Hösten 2020 verkställde totalt 67 unga sluten ungdomsvård och av dem var hela 45 stycken över 18 år. Det handlar alltså ofta om unga vuxna som gjort sig skyldiga till mycket allvarlig och grov brottslighet. Den slutna ungdomsvården måste utformas med hänsyn till detta.

Vårdtiderna måste motsvara brottslighetens allvar. Den längsta möjliga vårdtiden inom sluten ungdomsvård måste förlängas. Dagens maximala vårdtid om fyra år är otillräcklig både ur ett proportionalitetsperspektiv och ur ett behandlingsperspektiv.

Den slutna ungdomsvården verkställs idag på ungdomshem som drivs av Sis. Bara under 2020 skedde 26 rymningar från den slutna ungdomsvården. Brister har också konstaterats när det gäller säkerhetskontroll av personal samt de intagnas tillgång till internet och kontakt med olämpliga nätverk under tiden i sluten ungdomsvård. Detta visar att säkerheten på Sis-hemmen är eftersatt i jämförelse med Kriminalvården.

De unga som döms till sluten ungdomsvård har ofta en kriminell livsstil. Vi menar att Kriminalvården kan ha större kompetens inom området än Sis, även om det rör sig om ungdomar. En särskild enhet inom Kriminalvården bör överta det övergripande

ansvaret för unga som begått grova brott. Detta har också riksdagen i mars 2020 tillkännagett för regeringen.

I januari 2021 meddelade regeringen att den tänker tillsätta en utredning som ska göra en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård men inte utreda om ansvaret för den slutna ungdomsvården ska flyttas över till Kriminalvården. I april 2021 tillkännagav riksdagen till regeringen att en utredning även skulle utreda frågan om att flytta ansvaret för den slutna ungdomsvården, med utgångspunkten att så skulle ske. Utredningen ska även få i uttryckligt uppdrag att föreslå längre maximala vårdtider än dagens fyra år.

Snabbare behandling av häktade som döms till fängelse

I dag påbörjas inte någon vård eller behandling för en person som sitter häktad förrän en dom på fängelse har vunnit laga kraft. Det kan medföra att en person sitter häktad under en lång tidsperiod utan att några återfallsförebyggande åtgärder eller andra behandlingsinsatser vidtas.

En normal brottmålsprocess – från det att den misstänkte häktas till dess att åtalet har prövats av både tingsrätt, hovrätt och ibland också Högsta domstolen – kan ta upp emot ett halvår. För personer som döms till fängelse ett år och mindre blir anstaltsplaceringen ofta så kort att någon behandling överhuvudtaget inte påbörjas. Vi vill därför införa en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse så ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och få vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om den så önskar.

Fler yrkesförberedande utbildningar

För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på anstalterna utvecklas. I dag utgörs utbudet, enligt Kriminalvården, till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen.

Kriminalvården bör få i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. För att programmen ska kunna genomföras med hög kvalitet är personalens kompetens och möjligheter till fortbildning viktiga.

Utländska brottslingar ska avtjäna sitt straff i hemlandet

Enligt Kriminalvårdens statistik uppgår antalet personer med utländskt medborgarskap som avtjänar ett fängelsestraff längre än ett år i Sverige till cirka 1 100 personer, varav drygt en tredjedel är från andra EU-länder. Antalet utländska medborgare som överfördes från Sverige till andra länder som avtjänar en frihetsberövande påföljd uppgick endast till 75 personer år 2019. Kriminalvården bör ges i uppdrag att påtagligt öka antalet överföringar av fångar med utländskt medborgarskap i svenska fängelser till sina respektive hemländer. Kriminalvården ska bland annat alltid initiera ett ärende om överföring när en utländsk medborgare ska verkställa ett fängelsestraff om sex månader

eller längre. I uppdraget ska också ingå att Kriminalvården i Sverige ska fördjupa samarbetet med kriminalvården i de länder vars medborgare är överrepresenterade i de svenska anstalterna, i syfte att möjliggöra överföring i fler fall.

Mot bakgrund av att syftet med att överföra verkställigheten av en frihetsberövande dom främst är att underlätta den dömdes återanpassning i det land där han eller hon kommer att vistas efter frisläppandet, riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att Kriminalvården bör få ett sådant uppdrag.

Stöd till brottsoffer

Brottsofferperspektivet behöver stärkas i svenskt rättsväsende. Den som har utsatts för brott ska alltid kunna räkna med ett starkt stöd från samhället.

Bakom varje polisanmälan finns, typiskt sett, någon som har utsatts för våld eller hot eller en kränkning av något slag. Någon kan ha drabbats av fysiska såväl som psykiska skador som tar tid att bearbeta och återhämta sig från. Andra lider av såväl praktiska som ekonomiska problem. Det är många som drabbas av ett brott: dels den som utsätts, dels anhöriga och vänner till offret. Detsamma gäller gärningsmännens familjer som hamnar i en utsatt situation. Ibland finns även barn med i bilden.

I de fall brott inte kan förebyggas måste samhällets resurser rikta in sig på att minska brottets skadeverkningar och att hjälpa brottsdrabbade. Ekonomisk ersättning är en viktig del i detta arbete. Därför är det angeläget att systemen med kränkingsersättning och brottskadeersättning fungerar väl.

Fördubbla kränkingsersättningen

Kränkingsersättning är en form av skadestånd som ersätter skador som uppstått till följd av brottsliga angrepp mot någon annans person, frihet eller frid. Det kan handla om brott som våldtäkt, misshandel och olaga hot.

Det är en typ av skadestånd som oftast utgår till brottsoffer. Kränkingsersättningen har hittills bestämts genom schablonbelopp som baseras på rådande etiska och sociala värderingar. Så bör det även vara fortsättningsvis. Nivåerna på ersättningen bör dock höjas avsevärt, genom en fördubbling av nivån på den kränkingsersättning som brottsoffer kan få rätt till. Denna förändring skulle på ett tydligare sätt markera att brottsoffret utsatts för ett intrång på rätten till sin person och sin integritet. Den höjda ersättningen ska bekostas av de som begår brott. I behandlingen av budgeten för 2019 gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om detta.

Effektivare hantering av ersättning till brottsoffer

Med dagens system ska den person som begått brott kompensera brottsoffret för den skada han eller hon har orsakat. I andra hand kan brottsoffret få ersättning från sitt försäkringsbolag. I sista hand kan brottsoffret ha rätt till statlig ersättning, så kallad brottskadeersättning, från Brottsoffermyndigheten.

Det är viktigt att ansvaret för ett brott är tydligt. Skadeståndsskyldigheten är en del av den konsekvens som åläggs den som dömts för brott. Samtidigt vore det naturligtvis allra enklast för det enskilda brottsoffret om man kunde få ersättning av staten direkt efter brottet eller att brottskadeersättningen betalades direkt efter att domen vunnit laga kraft. Få anser det vara rimligt att brottsoffret själv ska behöva kontakta den skadeståndsskyldige för att få sin ersättning.

Mot denna bakgrund finns anledning att utreda en ordning där ett av domstolen fastställt ersättningsbelopp utbetalas direkt av Brottsoffermyndigheten, utan att brottsoffret själv måste agera gentemot en gärningsman.

Total översyn av stödet till brottsoffer samt en koordinerande funktion

Det är viktigt att samhället stödjer brottsoffer, särskilt de som utsatts för grov brottslighet och deras anhöriga, t ex anhöriga till våldsdödade. Det är också viktigt att säkerställa att gärningsmän inte kommer undan sitt skadeståndsansvar. Det är svårt att få en helhetsbild över vilket stöd som finns för brottsoffer.

Nyligen lämnades en universitetsavhandling gällande stödinsatser till brottsutsatta ungdomar. Avhandlingen visar att ungdomar inte fått det stöd som de velat ha. Det hade varit stort fokus på psykosocialt stöd men ungdomarna hade önskat mer praktiskt stöd i rättsprocessen, vad som gäller för ekonomisk ersättning och var de kan få professionellt stöd. Enligt avhandlingen behövs en koordinerande funktion, för en brottsutsatt kan behöva flera olika typer av stöd samtidigt. Många brottsoffer vet inte vart de ska vända sig för att få stöd och därför behöver en total översyn av stöd till brottsoffer göras samt behöver det inrättas en koordinerande funktion från samhällets sida.

Likvärdighet i stödet till brottsoffer över hela landet

Brottsofferjourernas förutsättningar att hjälpa brottsutsatta är olika i olika delar av landet. Eftersom en stor del av arbetet utförs på ideell basis är de beroende av ekonomiskt stöd från kommunerna. Ett professionellt bemötande av alla brottsoffer är viktigt, oavsett var man bor. Moderaterna vill därför verka för att likvärdigheten i stödet till brottsoffer ska förbättras över hela landet.

Noggrannare återkoppling till brottsoffer

Den som utsatts för ett brott ska få den information som behövs med anledning av brottet samt om vilket stöd som finns tillgängligt. Polisen har redan i dag en viss skyldighet att bistå med information, men vi ser ett behov av att ytterligare förbättra informationen och ge tydligare återkoppling om utredningen. Om en förundersökning läggs ner ska polisen tydligt redogöra för vilka åtgärder som vidtagits och motiven till att ärendet läggs ner.

Förändra reglerna om förundersökningsbegränsning

Det är viktigt att öka polisens förmåga och vilja att utreda och klara upp även mängdbrottslighet eller vardagskriminalitet, det vill säga vanligt förekommande brott. Av så kallade processtekniska skäl ges i dag möjlighet till förundersökningsbegränsning; detta är i praktiken nedlagda brottsutredningar. Det har på många håll uppfattats som en skyldighet att förundersökningsbegränsa snarare än en möjlighet. Det är viktigt att följa upp det regelverk och dess tillämpning som leder till att brottsutredningar läggs ner i onödan.

En mer rättvis modell för straffmätning

Reglerna i 29 kap. brottsbalken om straffmätning måste skärpas. Enligt den gängse svenska metoden för straffmätning är minimistraffet i praktiken ofta detsamma som

normalstraffet; det motsvarar en gärning som uppfyller straffbestämmelsens rekvisit men som varken omfattar några särskilda förmildrande eller försvårande omständigheter. Straffmätningen bör i stället ske mer nyanserat. Minimistraffet bör ses som ett straff som är anpassat för en gärning av den aktuella typen som är typiskt mild ur statistisk synpunkt. En sådan tillämpning av straffskalorna kan åstadkommas genom anvisningar och tabeller för straffmätning som förs in i brottsbalkens förarbeten, som skulle likna de ”sentencing guidelines” som finns i t.ex. Storbritannien och andra länder. En sådan tillämpning kan också åstadkommas genom att i lagen tydligt ange vilken nivå inom straffskalan som straffmätningen ska utgå från, kompletterad med mer eller mindre preciserade principer för vad som ska anses utgöra förmildrande respektive försvårande omständigheter.

Presumtion för fängelse

Regeln om presumtion för fängelse vid återfall i 30 kap. 4 § brottsbalken måste skärpas. Återfall i brott på fängelsenivå bör i princip undantagslöst leda till fängelse. Den absoluta utgångspunkten ska vara att en icke frihetsberövande påföljd är en första och sista varning till den dömda. Det är viktigt för straffsystemets trovärdighet och för dess grundläggande ändamål att det uppfattas att den varningssignal som en första brottmålsdom sänder måste tas på allvar. Det innebär att den som för första gången döms för ett inte alltför allvarligt brott på fängelsenivå bör dömas till en icke frihetsberövande påföljd – antingen villkorlig dom eller skyddstillsyn beroende på den dömdes övervakningsbehov – vilket bedöms med utgångspunkt i livssituation och allmän skötsamhet. Redan vid första återfallet bör dock fängelse dömas ut i princip utan undantag.

Översyn av billighetsskäl

I 29 kap. brottsbalken listas ett antal omständigheter som kan medföra strafflindring i förhållande till den påföljd som annars skulle dömts ut. I 29 kap. 3 § listas så kallade förmildrande omständigheter och i 29 kap. 5 § listas s.k. billighetsskäl. Det bör ske en generell översyn av dessa omständigheter. Flera av dem, i synnerhet billighetsskäl i 5 §, är sådana att det inte är rimligt att de ska leda till ett lindrigare straff. Som exempel kan nämnas att den dömda ska utvisas från Sverige eller blir av med sitt arbete på grund av domen.

Förmildrande omständigheter och förmildrande skäl ska i normalfallet inte kunna medföra något annat än att påföljden för brottet blir minimistraffet, dvs. straffskalan ska inte kunna underskridas. Detta bör förslagsvis ske genom ändringar av 29 kap. 3 § andra stycket och 29 kap. 5 § andra stycket brottsbalken.

Straffskärpning vid återfall

Straffen för den som återfaller i brott måste skärpas betydligt. Det finns idag i 29 kap. 4 § brottsbalken en regel om att domstolen i begränsad utsträckning ska ta hänsyn till om den dömda återfallit i brott när den utmäter straff. I praktiken används emellertid denna bestämmelse mycket sällan, och när den används leder den endast till mycket blygsamma skärpningar av straffet.

Det finns både moraliska och ändamålsmässiga skäl för att skärpa straffen för återfall. När det gäller det moraliska perspektivet uttrycker straffet samhällets klander av den som straffas. Samhället markerar att ett visst beteende inte är acceptabelt och att

den dömden har handlat fel. Den som blivit dömd för brott och återfaller, begår en desto allvarligare överträdelse. Inte bara bryter han då mot den konkreta straffbestämmelse som han har överträtt och kränker det intresse som straffbestämmelsen ska skydda utan han bryter även i högre grad mot själva principen om laglig ordning i samhället.

När det gäller ändamålsperspektivet kan man konstatera att en förhållandevis liten del av alla brottslingar begår en mycket stor del av alla brott. Det skulle innebära en stor vinst ur inkapaciteringssynpunkt om straffsystemet anpassades för att straffa dessa brottslingar hårt.

Återfall i likartad brottslighet bör därför i princip alltid leda till att straffet skärps – oavsett om villkorligt medgiven frihet förverkas eller inte och oavsett om återfallet också har beaktats som skäl för fängelse. Inte heller bör det spela någon roll för straffskärpningen om ”det tidigare brottet” begåtts när den dömden inte varit fullt straffmyndig.

Stärkt nödvärnsrätt mot oprovocerade angrepp

Rätten till nödvärn mot oprovocerade angrepp måste stärkas, genom ändringar i 24 kap. 1 § brottsbalken. Den som utsätts för ett potentiellt dödligt angrepp har idag en principiell skyldighet att fly snarare än att sätta sig till motvärn, om alternativet är att riskera att utsätta angriparen för livsfara. Detta gäller trots att det ofta kan vara förenat med stora risker att försöka fly och vara ett mycket mindre riskabelt alternativ att försvara sig om man t.ex. har tillgång till ett vapen.

Nödvärnsrätten bör utformas så att den är ”situationsanpassad”. Bestämmelsens tillämpning bör ta hänsyn till varför och i vilken kontext den nödvärnsberättigade blivit angripen. Den som oprovocerat eller annars helt utan egen förskyllan blir angripen har ett mer långtgående anspråk på nödvärnsrätt än den som på något sätt har skuld till den uppkomna situationen, t.ex. genom att själv ha uppträtt brottsligt. I nödvärnssituationer som på något sätt framprovocerats av den angripen eller på något annat sätt orsakats av honom eller har samband med hans klandervärda beteende bör nödvärnsrätten däremot inte vara mer långtgående än idag.

Ulf Kristersson (M)

Tobias Billström (M)

Jessika Roswall (M)

Hans Wallmark (M)

Karin Enström (M)

Elisabeth Svantesson (M)

Lars Hjälmered (M)

Sten Bergheden (M)

Johan Forssell (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Mats Green (M)

Mattias Karlsson i Luleå (M)

Maria Malmer Stenergard (M)